

Фото А. КУМАЯКТЫЫ.

Ч. 4 АП.

БИРГИ ЧЫЛДЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИ

1965—66 өөредилге чылымын эгизинде Эркин районунун төвүнө болгаш колхоздорунун 8 политшколаларын организастан тургускан турган. Колхоздорунун сүт-бараан фермаларында 5 зооветеринардык балгунер, Эркин ортукмак школанын педагогиктиг салгалдык 1 балгуну амылдап, 7 киши боттарынч планнары-биле өөренип турган. Өөредилге чылымын эгизинде тус-тус кижи-лерин сонуургалын барымдааллап, политшколаларга четчелээшкенин кылган, аңаа 156 кишини хаара туткан.

Политиктиг школаларга 28 пропагандистер амылдап турган, оларнын 80 хуузу дээди эртенниг. Пропагандистер кичилдерге эки белеткенип, конспектилерни тургузуп, немелде литератураларны, диафильмдерни

база көргүзүп материалдарын донтоо-мал амылдап келгенер. Пропагандистерден М. Мөңгө, О. Танова, Д. Мижээ, В. Б. Кунгаа олар боттарынын даалгалыг амылыгыга аи саткилди. Кызымак чоруун көргүзүп, дыкмакчыларнын хундугулени чаалап алган.

Амгы үедө школалардан иинитизибиле 108 киши түнел кичилдерге киришкен. Оларнын кистинден 69 киши коммунистер. Марксизм-ленинизм үндөинерин өөренип школанын 11 киши, партия ажил-агый антивиниң школанын 14 киши дооскан, политиктиг эге школаларда 58 киши өөредилгенин 1-ги чылым дооскан. Дыкмакчыларнын кистинден К. Шамбул, А. Ламажап, М. Сотла, И. Чамзырын, М. Ханды болгаш өскөлөрдө-даа билиг чедип алып дээш бот-

тарынын кызыманнай чоруун көргүзүп, кичилдерге буту талалыг белеткенди изап турганнар.

Чамдын школаларнын таланынгу улут четпестер бар турганын демдегээр ужурулуг. Ленин аттыг колхозтун № 1 сүт-бараан фермасында политиктиг эге школа, оон пропаган-дистер Д. Хорлуу, Д. Ламажап олар чүгө чаңгыс организастыг кичилди эрттиргеш, оон кыш кичилдерин шуут үскөн. Ол ышынш, «Чаз орук» колхозтун төвүндө политиктиг эге школа эгизинден-не программанын ооздаашкынын чоруулуг тургаш, сөөлүгү үдө амылы шуут чорбастан турган. Бө таланынгу ол-ла колхозтун партия организациялары (секретарьлары Д. Дешки, И. Енуку) каныг-даа хемчеглер албайн, аңаа-ла ала-чайгаарлашынынын херээ

мылды көрүп келген. Ол факт партия өөредилгенин чегуур удурулугу чамдын парторганизациялар кошнатканын херечилеп турар.

Политшколаларнын дыкмакчыларынын таланында кичилдер үзөр, школаларны ара каар чоруктар ылаңгыя чамдын албан организация черлериниң амылдакчыларында бар. Районунун шаггаа салбырын амылдакчылары К. Монгуш, А. Тон, И. Кулдау, С. Хертен олар аңаа хамаарыш. Ында партия организацияларынын секретарьлары Б. Сам, И. Артына олар коллективтик амылдакчыларнын өөредилгенин хайгаарал салбайн келген оон нөстүп турар.

Район төвүнө пропагандистерниң семинарын бир удаа эрттирген. СЭКП райкомунун библиотеканынгу пропагандистерниң булукун организастан

тургускан, ында пропагандистерге хергелээр литератураларын, көргүзүп материалдарын, методиктиг сумелерин дөлгөп кылган. Ол ышынш политшколаларнын эң эки пропаган-дистериниң болгаш агитаторларын чуруктарын асман стенинни райком-да организастан.

Политшколалар чегуур үдө боттарынын өөредилге программаларын дооскан болгаш СЭКП-нин XXIII съездинин материалдарын өөренип эрткен. Тус-тус албан организация черлеринге съездинин материалдарын өөренип белгунериниң база немей организастан болгаш ол материалдарын өөренип дооскан.

Ам сорулга болса, политшколаларнын ийги чылымын өөредилгенин организастан болгаш беким идея-политиктиг денчелге чорудар дээш, партия чырыдышынын четкизиниң четчелээшкенин ылазылап кылыры болуп турар.

Т. ДОЮНДУП,

СЭКП райкомунун пропаганда болгаш агитация килизинин эргелекчи.

АНЫЯК КАДАРЧЫ

Ол дүң суукур чаашкын чаап хонган. Эртөн хун хөөрөлөктө чазе наман, дээр азып эгелөөн. Могай фермасында чүк машина анык оолдар дүшкүндө келин. Оларнын шунтузунун иди-хени өткен, боттары могазынган.

— Байын мындыг өрте айткан-ган ирги?—деп, менди солчуп чоруй, чолаачылап айттырдым.

— Аал көжүрүр дээш. Дүтүн-на айтканга улус бис, кудай бас-сырал, өрткө арай боорда кас-тырып үндүтүс — деп чолаачы таймырлайдыр.

Кадарчынын азын чайванче көжүрүр дээш, Талыннын «Коммунисттик херел» колхозтун чо-лаачы ол болду.

Чашымын чагымган кадар-чы-биле бо журажылга өйүндө көлхөвүнүн малын ажаап, ка-лаалар турар оон чымчыгыт ижи-нип дугайын таныжып чугаала-шты.

Оон Очур-оол каш чылдарда төрөн колхозтун малын маллап келген. Эртөн чылын ол 140 төртүр амык инектерин менди ажаап, кадарган. Бо чылын ар-тездин баштаар чери аңаа 160 улут, биче ар молдургаларны семиртир-биле хуздуп берген.

— Мал кадарары — харысал-галыг ажил. Оон күрүңгө, кол-хозка болгаш ботта-даа ажым улут. Молдургаларнын нити бай-залы эки, кыжын хур ашкан бол-гаш ам кидин семчирп турар-дыр. Черле ынаш, бо чылын оыт-се-генин ужуу база эки. Мал че-миния белеткелгиче изепкейлиг кыржип турган, хый куралыр сгенин белеткээр апар. Көжүр хонар черин малга магалыг таар-жыр чер—оытуг, сутуг, серин,

ам хамык ужу—эки кагаалап кадарарында — деп, Оон Омука-евич чугалайдыр.

— Баш бурун чеже кило-грамм чедир семчирп болуп, план-нап турар силер?— деп, кадар-чылан сонуттадым.

Каш өсө-биле ол мынчаар ха-рымлады:

— Хуздөп алырмын эң битези-лиң дөкөм 84-тен ашалак тур-ган чүе. Ам 190 кг шагда-ла ажа бергилөөн, чайлым чагайында, күстүң хурунде хонган деп, кү-рүңгө дүжаар өйүңге чедир би-челерин 150, улутларын — 180 кг чедирегин чиганисс мен.

Кадарчынын бо харызынын боттанып, буре бээр арзынын аңаа-ла алаан хандыр анализир, ден-эитүрүп, чугалажып турган бис. Ындыг арга бар. Бир чү-үндө, оларын далашпайн, чыл түтүзүнүн ийи-бир айларын бетиңе дүжаар. Ол алаан хууса деп чүе билдирит. Ийи чү-үдө, мал чеминиң элбээ, алаар-бойдустан кап-халымын аяс бай-далы, кол чүе — кадарчыны бодунун сорулган тура-соруу, амыла даалган хуздөгенин кызымак бар. Моон-биле бенин үш удаа көш солуп турар. «Түра чокта — куш чок, дус чокта — амдан чок» деп улуттук мерген улугери бар болгай. Ол ам чай-лаанда шагда-ла туралжып хо-нуп алган, молдургаларнын се-минс-мырзанын анык эгизин-ге ышкан аяс, шынал-ла орнат-карган. Оон Омукаевичке амыл-га күзөл, тура-соруу бар. Ындыг болганда анык малчын кадарчы хуздөгенин чедирегиниң күтүс-сүн шидар деп чүе билдирит.

Д. ЕНДАН.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГАА

КОММУНИСТ ДУГАЙЫНДА ЧУГАА

СЕКРЕТАРЬ

Олар столовая чанынга тава-рылга болуп ужуражы бергеш, оон орук-ажылга участогунуа меха-никтиг мастерскаянын кырер эжиниче бар чыда, ам чугаалаш-каннар:

— Эки-ле-дир, Николай Петро-вич! Силерге чүгүрүп чедө бээр деп чоруду — деп, аныак ар чу-гаалаан.

— Болур, болур, чугаала — деп, улгады берген кижи ол оол-че кичээлгил керткен.

— Бажын дугайында чоруду ийин. Ындыларымга, бистин учас-токка бажык бээр дээн ышкан-тыр...

Аныак ар арай сүздөксеп, оокум, кагылак хеврилди чугаа-лаш, ол-бо таланын көргүлөөн.

— Павлик, эдөөн маанп тур-бар бир кижиниң азын балааш, сени кирип каар бис бе? Ажил-чынар ордерин кымга бөөри шиптирлей албас ышкан-тыр деп бодай-дыр сен бе?...

— Чок, Николай Петрович, ол дугайын аяс аян...

— А сен эштеринге ол дуга-йын чугаалайы бе? Сендө чүте ийги өлчөгдө бажын бээр апар-ган ол ынаш?—деп, Николай Петрович айтырган, сажыч чо-ван хеврилди көрүп турган.

..Ужурашкан ийи кижи ол ке-жээ ийи аныг черте басынкан-нар. Николай Петрович алааш-кын кылбаан: кымга бажык бө-рин ажилчынар боттары шип-тирлөөр деп бажыч чурму мында доктаатканынча болбай. Иччал-да-да Павликтиң дилең аңаа эрттирп кайын болур. Шагаан-Армын орук-ажылга участо-гунда партия организациянын секретары Николай Петрович Киязкин бажын аларынын ла-зымын ажим көрүп, ажилчылар-биле чугаалашкан.

Ийи хонганда Павлик секрет-арга өөрүшкүлүг наманп кел-геш:

— Селарь ажим бирги элчег-ле адыр бажынын меңдө бээр бол-ду!—деп дынкаткан.

Павлик чорупкан. Секретарь оон дугайында хайу-ле болаан. Сактырга, оон селкил-сагыжын бирде өөрүшкү хайныктырып кел-ген ышкан. Деми селарь дээрге бодунга бажын херек чок деп ка-лайы, уруу, азын оон чугула хе-регеп турда-ла доованы ол аяс, а оон бодунун ажи кзрегичиң болган: ол эшке бажын дыка чу-гула турган. Иччанга өөрү-биле чугаалашкан, ажиге орун чай-лап берген. Бо дээрге эшке ынак-шыт, аңаа илгел болгаш бодуну таланын селкилдерин арым, кү-зөлдүн чычма-дыр. Селарьнын орчим селкилди Павлик база-ла ычкар берген. Бо-ла бүтүнү Николай Петрович улут чагай хе-ректөр-биле бир дөмө үнелеп, аңаа чоргаарланган-даа.

Ады чыл мурунда ол Кияз-кин Шагаан-Армын орук-ажыл-гал участогунга дарганин өө-реникчи болуп кирген. Мөге-шым-ык, кай демирин турген чыгырып ал шилдотар, ажилыр-түтүгүрүп ол кижини кырган даян бажы-ла маптал, харын-даа оон бажы алмакп, чамыкта, ажил шагын-дан дашкаар үелерде, бон-биле кожа олурункан, ажил-амырал дугайын сажыч хандыр чугаала-жыр турган.

Чылдар өртүп тургулаан. Нико-лай Петрович дарган херден ам тергини билдир апарган, боту аны-

яктарын өөредип, күш-ажылга ынакшыла оларын хандышымып турар. Секретарь кижиге болганда, коллективтик ажил, амыралын-нын бүтү талаларынче ханы кир-ер, аңаа сажыч салынгыр болур ужурулуг дээрин ол эки билген. Чугаа хун бүтүнүч партияжи ажил-херээ аяс, а кижилер-биле боттут ажил—оларын хей-аыт кинирер, өөредир, четпестерин өй-шаанда билиндир чугаалаары...

Николай Петровичиниң ажилы-нын чарылбас кезин ол болу бер-ген. Кабинетке аяс, а ийги буста-лыг, эстип чылар демир-херексө чанынга, ажилчынын ажилдар черинге секретарь Киязкин бо-да чедө берген турар.

Участоктун девискээрин чаа-гайжылар дээш, бирде катап суб-ботник чарлаттыган. Аңаа ком-мунистер алап-ла келир ужурулуг турган, а эскелер — боттарынын күзөлдү-биле. Субботникке каныг-даа үчөт кылбаан. Ол бирги суб-ботникке участоктун ажилчына-рын хей кезин, ийигизинге — барык шунтуз келген. Бо кым-ын алдар-хавыаазы? Дыжын болавайн, аңаа көп ажилдарын кым организастанды? Киязкин-ге уурткан коммунистер-ле бо-гай.

— Киязкин кончут чагай селкилди кижиге. Оон ажилында кол чүтүп кийлер дугайы, бот-тут ажил-херек—деп, коллектив ову үнелеп турар.

Орук чугузуларынын коллек-тивтиг найыралдыг, чүтүл-сору-тут ажиллап турар. Хей-хей ажилчынар коммунист күш-ажылдын шалыпчылары атты че-дип алган, чамыктары өөренип турар.

Николай Петрович бажыч тура-сорулуг, «сегизден сөс—керткен» дээн ышкан, дорт сел-дөр, доора хей сөс чок кижиге. Чугаалаан соонда — күкүлери. Бергелерден демирленип, ормазы-раар чорукка ол хончу чок, оон шиптирлени-биле буруу шаап турар. Ындыг аажы-чанга ол до-раан-на өөрени бербөөн. Каян кымыл-даан маллап чоруур би-чин оол турган, школага өөренип киргенден бээр, маалыр пионер Павлик Морозовтун дугайын дың-наандан бээр оон ымыг мөзү-шын-нары чоруту канналын келген.

Бажын Николай комсомолга киргенде, каян үжөн чыла — «коллективизациянын чылдарына кулак байлар совет эрге-чагыра-же боозун шыгаап, чузуруун ар-нып турган үеде, чаа амырал дээш чүтүлүгү демирсепип тур-ган кижилер-биле ол казы тура-жуп турар үеде, оон мөзү-шын-нары улам-на ханы селкил-чорга-рал-биле быжыккан.

Бир-ле катап Николайнын чурт-тап турган черинге дайыннын кы-залды — ыаш буттук кижиге кө-стүп келгеш: «Мураара, Коля, биске база дыка берге турган» деп, сургап чугаалаан. Револю-циянын содалы, анык совет республиканын камгалакчымы, баштайгы коммунистериниң бира-ан ол кижиниң «биске база дыка берге турган» деп сөстөр Нико-лайнын бодалыны үр-ле артып калган.

1941 чылдын апрельде Нико-лайны шертаже кыйгырткан. А оон соонда, чартык чыл болганда, ол Москва камгалалынын кыр-жичизин болу берген. Хып дээн анык оолдар, кыстар — Нико-лайнын чажыктары, аныктар кырганнар-биле, алаар-биле калы Төрөн чурт дээш амы-тынын ыш-кынган. Ону Николай көргөн, дай-зынга өжөн-кымы дайныкан! Аш-чут дигрелип келген хунерде Николай ону база шыдажып эр-кен. Машиналар бурунгаар шим-честөөн. Алытар кырып тургу-лаан. Оң тос харыг Николай көк баштыг сержант-коммунист-биле кожа чыдып алган, дайынче ха-ме туступ боолал чыдырда, дай-зыннын хоран огу эжинге дээп-кен.

— Дайын чылча шаптын-маанда, өлүрү хараданчыл-дыр. Коля, ыччала-даа сен ону иже-ринге чедир сок!—дээн, сержан-тынын сөстөрүн Николай дың-наан.

Бажын оон албан эрттирп тур-ганы дивизия Курскинге элөп а-канда, командири дынкаткан:

— «Бөө-чепсөк херек-тир. Ону тып өккээр эки-турачылар херек. Кым күзөлдүгү?»

Николай чыкаалдан бурунгаар бажып үнүп келген. Даага куу-сеттинген — хей бөө-чепсөкти тыварыга ол эки кырышкан. Ол маалдары чоруду дээш Николай Алыр ордениниң үшкү чергези-биле шакнаткан. Николайнын адын дивизия генералы алап, оон үлөгер, алкын дайныкчыларга чугаалап турганын ол каянч ут-тур боор!

Төрөн чурту дээш дайынга узур демиселге канналып быжы-кан ол дайынчы ар дудалат буру-н совет дайынчынын чагай мауш-мынары-биле, арыг селкил-биле күзөлдүп турган хунер хей. Николай Петрович 1944 чылда партия кекжигүңгө кирген.

Дайын үзүниң чамык бо-лушкуннары Николай Петрович-чуге уттуңура берген болайнаан, ыччала-даа дайынга өлүрткен болгаш лириг аркан эштери оон селкил-сагыжында кажан-даа уттуңура. Эрткен чылым эгизин Николай Петрович буту-рөпкөлө радиога дайын үзүниде бодунун хамааты хуздөгенин күзөлдүп турганын дивизиянын ко-мандиринин генерал-майор Карловтун чугаазын дынкан каан. «Иччаарга ымыл-дыр: ол ге-ралга чагаа бижирди, ону замчы-лыг дайынчы эш-өрүмүнү салым-чулуун дугайын билди алы!»—деп, Киязкин селкил дукерп бо-лаган. Улапканда генералдан ханын чагаа келген. «Төрөн чуртун найысмыланын камгаал-турганарым селдү болур, аңаа кзеп кириш» дээн болган. Хоочун өңүктөр найысмылга ужуражып келгеш, ийи-биле куспакажып, эрткен үзүн сактып, чугаала-жыр турганар. Николай Петро-вичиниң селкил-сагыжында ханы деген, ону чалгынадырмып, бе-ликче ажуток чүтү бола, деми эштериниң тайбын күш-ажылда чүтүлүгү ажиллап, амырал-дын дегем бажыч-биле бурун-гаар бажып, чуртунуң чагай чо-руу дээш чурттан, өөренип тура-гы болур.

В. БАРМИН.

«Улут-Хал» совхозтун малын чылбаа Хендергеде оыт-сиген эки үгө, суттага база таарымчалыг. Ындыг черге мал семирбейн каянчар.

Ол ыччаар хей малчыларын бираан—Донгак Бакаа. Ол бодунун ажаап турары 98 нисенден 98 бызааны меңди камгалап алган. Малчы-нын эки ажилын сөзгө дирекцияны каш удаа демдегеп, шаңчал-мактал-дарга кирип келген. Эш Бакаа СЭКП Улут-Хем райкомунуң болгаш райкукумунуң мактал бижиги-биле база шакнаткан. Малчынар Наады-н ол чедирегиниң утул алган.

Чурукта: Донгак Бакаа хостуг шагында.

Фото С. Феоктистову.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЧЫ БРИГАДАНЫҢ ТАНКИЗИ

1936 чыл. Испан улус нацио-нал-революсчу дайынче көдүлүп үнгөн. Долорес Ибаррурииниң чал-бымштыг кыгырымында делегер-иниң 54 чурттарынан 35 муң эки-турачылар каттыжып харым-лаан.

Испанияга кыгытып үнгөн ха-мааты дайынга латин хамааты-ларын кыржир дээнин буржуа-зааң он ыныгы хоруугаап тур-буже. Латиндан он-он оолдар ырак испан черге чажыт арга-би-ле чедө бергенер. Совет Эзеле-линден эки-турачыларын хуздө-ленинге латилер база өвөөш өвөс турган. Партиянын коку ажил-дакчыны, 1903 чылдан бээр Ко-ммунист партиянын кекжигүң-га, «Ара-арыгын өнүктүр» деп сүргө-лөп коммуни автору Давид Бейка, болу бүткен эрес-маалыр совет революсчи Ил Берин болгаш оон-даа эскелер Испанияга шериг чавулекчилер болуп ажиллап тур-ганнар.

Испанияга фашистерге узур де-миселге латин улустун оолдары-нын арес-шудуру болгаш ма-алдыр чоруду чугаалап турар тургасалдын дегирп чүдүлгөри Латин ССР-нин Революция музе-инде деглөөн. Совет-Эзелединиң Маалыры — танк оторлынын ко-мандири Поль Арманга (Павль Матисович Тылтынг) тураскал-дан чүдүлөр ында база бар. Дег-ирп шилиниң алаанда—маалыр-дын фото-портреттери, оон хууза элмел чүдүлгөри, орден эштери, шериг академияны дооскан ду-гайында диплом бар. 1936 чыл-дын күзүндө Мадрид хоорайнын чогуунга капитан Арманнын ко-мандырашыны-биле совет тан-кистер оторлынын кылган кай-гамчы эрес-маалдыр чорукта-рындан чамык солун таварыла-дарын, ужурааларын мыла көр-гүзүп турар.

...Октябрьын орай кекжөөн. Муруну чүткүн чымыл дээр чы-гыткылардан сымластылып тур-ган. Келергей ырым-шалон, даш-шажон-даа чок. Совет тан-кылар оторлынын коандири хуну сыныгы, үжөн үш харыг, изиг, ыччалажак элден шыгарып ка-ранктарыг капитан кижиге ма-шпаларын эржип көргөш, машина бөдүлүп кылаан.

Дарга тулачушкун. Арманнын узур көндү чок болган. Оон чү-рү ол болуп деп турган тулачуш-кун дугайында болгаш азымпа-нында өвөс болур ийи. Дайын-

га узур ажык сегиржи алыш-кынга Павль Тылтынг шагда-ла белеткенен. Ол белеткел шагда-ла, 1920 чылда-ла, күрөмчиге хо-лөктивтик отгу Елвагарын ортукма-артем школаны дооскан, он чеди харымында Коммунист партия-

Испанияга хамааты дайыннын эгелөөнүндөн бээр 30 чыл болганынга

нык кекжигүңгө кирип турда-ла эгелүүн болгай. Оларын чажыт бөлүгүн «Найсе» («Көр хөн чок чорук») деп алап турган.

Оон бээр-де ажилчы чоннар-нын дайыннарын болгаш дара-кчыларын шуут көр хөн чок чор-ук оон бодунга сийгитип келген. Дайынны эң дээр чылча шавар дээш, хей чүдүлгөри билдир-херек. Латин университетиниң фи-лософия болгаш философия фа-культетинге ол кирген. Оон соон-да Францияга баргаш, электротех-ника институтунга өөренип тур-ган.

1925 чылда Парижде студент Павль Тылтынг «Поль Арман» деп ат-биле Францииниң Комму-нист партиянын кекжигүңгө кирген. Чыл эрткен соонда ССР-де келгеш, шериг школаны доос-кан. 1932 чылдан эгелээш Ар-маннын танк батальонууну ко-мандири. Иччанга, Республика дээш тулачуру-биле Совет Эзеле-линден эки-тура-биле Испанияга ол барган.

Октябрь 29-түн эртени. Мад-ридтен ырак эвөөс Сесеня дээр чурттакчылыг чери тавары чо-руткан, чогуур туруштары элөп алып деп дудалды Арманнын танкызынга берген. Сесеняже, чокушулап оргаш, орутка турган пушканы Арман эскерип каан. Шин өвөс дайынчынын ужурун-да дайыннын солдаттарын ка-питан бодуну кылдыр билдир-кан. Машиналар, кыры ажим, колонна кылдыр шуутур бар чо-ран. Фашистер боттарынын эл-чөлдө бистин танкыларынысты итали танкылар кылдыр билдир-кан. Арманнын колонназы мыр-най чымпыр чедип келген. Оон-биле фашист полковниктин атамынга кыска чугаалажымын болган.

— Чүү кижиге силер, кайнаар бар чор силер?—деп, семис пол-ковник алгырган.

Чурттакчыларнын негелдеси

Черби кедээ Советтик девискээ-ринде Черби болгаш Кара-Хаак сүт-тар бар. Бо сүттарын чурттакчы-лар чыл келген турум-на өзүп, немешип турар. «Тилеке» совхо-зун ажилчынары бо ийи сүттарын чурттакчыларнын хей кезин, оон аңгыда мында малчынар база-ла өвөөш өвөс.

Сүттарда школалар база арбын, оларда башкыларын болгаш ажил-чынарын саны көвүлөп турар. Чер-би сүттарда чаа бөдүлүгө черлери тур-густуп турары-биле холбаштыр ажилчынар, инженер-техниктиг ажилдакчылар база арбылан.

Чурттакчы чонунуң саны өзүп, оларын шынар составы чазартын тургаж, мында кижилериниң кула-турат негелде хергелелери багай хандырттып турар. Ийи сүттарда ийи клубка чүгө кино үндүлгө боордан башка, эске солун хемчеглер бол-байн турар. Республикада бот-ты-ынгыр уран чүтүлүн көрүлде-фес-

тивалы чоруп турар хиреде, бо плу-бар чанында уран чүтүл бөлүмгүн ажилдапайн турар, концерт, шии дээн чергелги чүдүлгө кончут ховар болулаар.

Сүттарда чурттакчы чон арбын чүе болганда, олар уран-чуулугу азын-бүрү хевирлерин сонутуп көрүсөп турары чугаажыт. Республиканың хөжүм-шин театры бо ийи сүттардан ырак эвөс хире-зинде-ле, каш чыл улаштыр маңаа концерт, шиилди ажаалп келбөөни-ге чонуну хонуп турары черле чиптү.

Кара-Хаак, Черби сүттарын чурттакчы чонунуң кулаштырт не-гелелерин хандыларын экижир та-лазы-биле боттут кечеглерин бо сүттарда партия, профсоюз, совет организациялар-биле кады боттанды-рарын улуурту организациялардан чон манат турар.

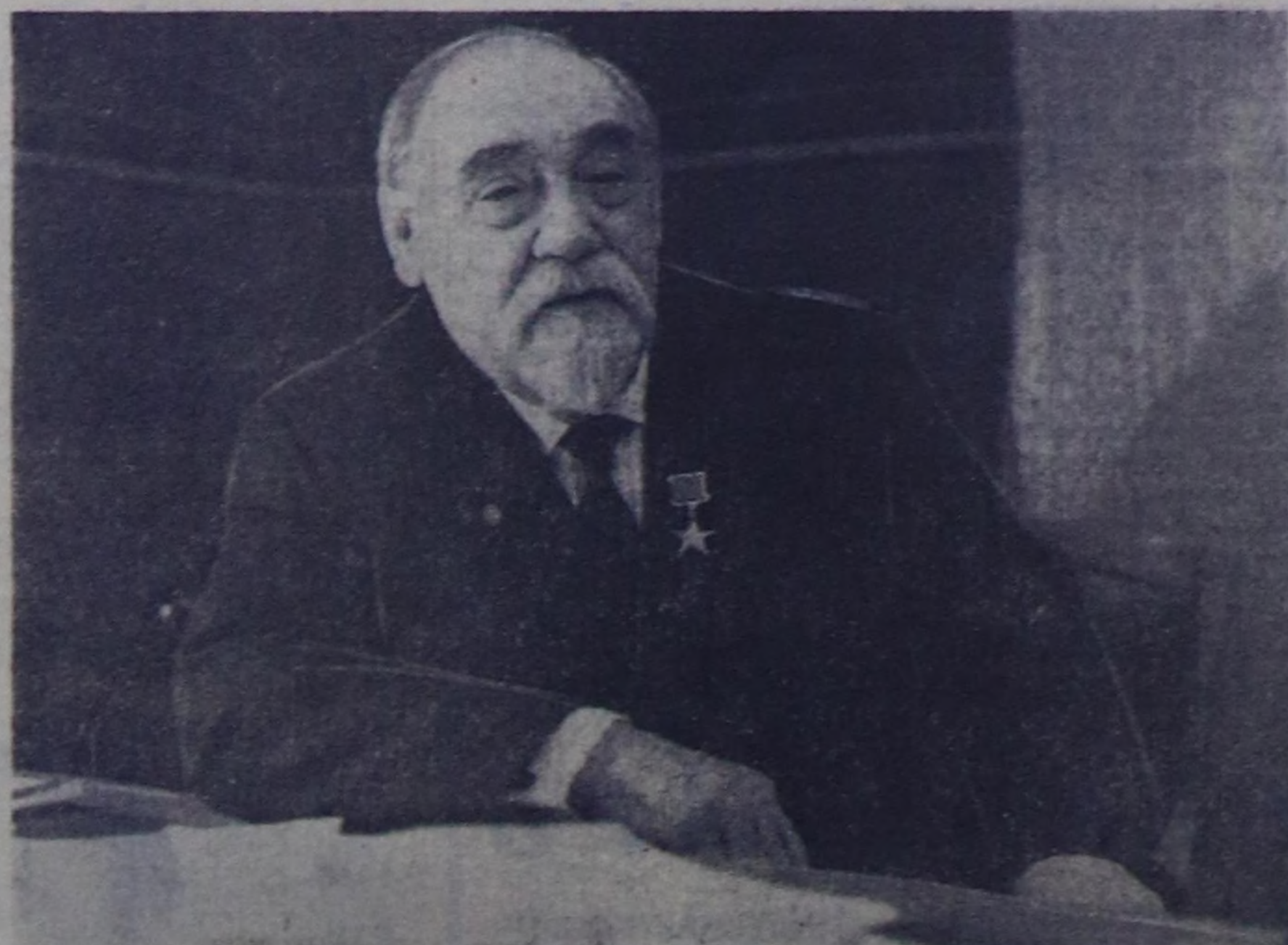
Т. ОЧУР-ООЛ.

ӨӨРҮНЧҮГ ТҮҢНЕЛДЕР

Бистин районун кино ажилдакчылары чокта чаа Чадаан хохорай чыгып келген, бо чылдын бир чартында канчаар ажилдаанын чугаалашкан. Чөөн-Хемчиктин кино ажилдакчылары чонга кино көргөзү-риниң таланын биче чыла челе эки ажилдааны үндүргөн түннелдер-не илден болган.

Көзө сүттарда бүтү киностанопкалар 3 бригада болуп каттыжкан ажиллап турар. Эки чедиринер дээш чарты оларын аразында калбаган. Бригада бу-руу чартык чылдын планарын бүтү таланын-биле че-динишкенин күткөткөн. Чарыштыг бириг чери № 2 бригада (Бригатор Монгуш Байыр-оол), ийги чери № 3 бригада (Виктор Задорожний), үшкү чери № 1 бригада (Олар Картап-оол) тус-тус алгылаан. Кино-станопкалар айы-биле Шенинниң киномеханиги Анато-лий Танов чартык чыл планын 226 хууга күтүскөтөм

тилекчи болган. Ийги чери Иймениң киномеханиги К. Олар, үшкү чери Курстанында киномеханиги Вик-тор Задорожний алган. Бо эштер чон отурунга кино-пун ужу-дузанын дугайын база чаа кинону топчу утказын таймырлап, көрүктүлгөри кино көрүтү-өткөндөрүн таймыр ажилдарын чоруду тургаш, планын оонааларын ай. Киртаа, чыл сазын-ла че-динишкенин күткөдөн келген. Кино билеттерин баж

Бут бөмбүчү республика курамында 12 команда ойнала берген. Графиди буттар Кызыл жана Кара-Кум командалары көзө үткү күрөштүктөргө салдып чоронар.

«Спартак» командалык Холу-Асымына бут бөмбүчүлөрү 10-санта уткан. «Енисей» — Улут-Ху районуу. «Динамо» — Ал-Довурактын. «Түндүктүзү» — Биз-Ху районуку. № 3 автожамал-агы-Хаа-Хем районуку командалык уткан уткан. «Смилда» — 10-санта уткан. «Биз-Ху» — 10-санта уткан. Бут бөмбүчүлөрү № 2-санта тиледе.

«Совет Тыйыны» беш чыгыш стандартта июль 19-та № 3 автожамал-агы командалык ойнал чыгыш-биле спартакчилар таларышкан. «Спартактын» ойналчылары 6,6 сапта утуш алгаш түнөй маршылдагы ойнар арже чалал алган.

М. ДАМДОНОВ

ЛЕНИНЧИ ПАРТИЯНЫН ЭН ХООЧУН КЕЖИГҮНҮ

Туугуулар баар. 1938-ж. адабиятка К. Бичкир-Эрт, О. Чукургунди, М. Октаа, септелсе, асылчыны М. Дувен-бол, Д. Ныяз, Х. Иамын бол болгон. Жекендер-даа кызым ачылган туурар.

Келир кыжын школага оозар ыла белеткей база, багай эвес кортур турар. Бу чылым белеткезе чогуру 740 ажы кубомер топкак кактыган кым. Искура колдузтун баштаар чур школа септелсе, оозар ыла белетээрин чугулап коргур. Чылымны транспорт-биле эки хандыры турар. Арын оон ачындыла школа 620 кубомер ылтын школа чымы да экепел дугуртуп алган болтар ар канын ам сөөрүп уругузулган туурар.

Х. ДОРЖИ

[illegible]

совет энциклопедияның кол редакторунун оралкан-
дыкта ажышкан турган. Уш чактагы дүзгүндөгү
энциклопедия-белектүзгүтүз харалаштарында, Бүтүр дө-
дөт кийилтедиленин даргазы аларын-жуналы күтүсө
турган.

Ыйлачкан Ф. Н. Петров бол хунте чедир «Советская
энциклопедия» дээр ном ундурер чериин эртем чөл-
дөйлиги кенгигүү, педагогика болгаш медицина
энциклопедияны кол редактору, Тазалтымыз жур-
налист болгаш билимчи Ф. Н. Петров шыл сайым ту-
мунун кийилтедиленин харалаш болгаш чымалдылары автор
болуп турган.

Ф. Н. Петров бистин партиямысты дика шыл сөздө-
дөйлиги делегата болуп келген.

СӨК-ини болгаш Терзон чүртүүтү мурунга ач-
хамалары дээр Ф. Н. Петров Ленинни чыл орден-
беле, Күш-ажалчы Кымыл Тук орден-беле болгаш м-
далдар-беле шапканын. 1961 чылда аны Социалисттик
Күш-ажалчы Маалды атты тымалган.

Фото 3. ДВОИРНИК.
СЭТА-ны фотороликанын.

Фото 3. ДВОЙРИСТИН.
САТАНИН ФОТОКОПИРОВАНЫ

**ТЕЛЕГРАФ МЕДЭЭЛЭП,
ДАМЧЫДЫН ТҮР**

[illegible]

Бистин республикажын тауу Кызыл хоорайын Гагарин кулукчузуда божуга бажыны бар. Мында терекхоженер конституциялыктын база бир салдары бар. Анза калгын кижилер келбес дээр колхоз, совхозтардан нагынчар саанчылар, быгыз алаачылар, кулукчулар, хоорайнын чуртталгы чову. Чынгыс сес-биле чыгалаарга — буту-ле мергезилжик кижилери. Ук конституция чоразыг кижилерин зайлааран чоразоринен аныгса, саатгы терекхоженерини тукта учка тургузатгаса, не болгаш чаштар даян салгы салгы турар. Илангы саатгы терекхоженерини аныгырал-тургузатгы-биле таныжым, оларын бажынарынга барын, нагыннын байзалын участок бургузунтун акчурларазы угуу хулуун баргы туралар.

Оом аныгса не кижини арса калмаганыны, оод арзегилени дугайында хуунун-не тайбылар аашлын ирест-консултат шун Голубкова чорудуп турар. Оу шыкаш ачыл-гинекологтар тускай боседарларын консултатция черине-ле ургутуу чорудуп келген: оон кол темалары: «Терекхо кижини гиеназы», «Аборт болгаш оон хоразы», «Рак аазы» доон оон-лаа есе. Хоорайнын чуртталгачыларын адыгаша хоорун учулчыл М. Н. Ковалева, А. Г. Баранова бы-ла адычлар болуп, чыгыр тайбылар ажилын чоруда-

БАГАЙ СЕ

рында суугажааннар. Оларнын чоңга сөзү билингир болгаш дааттыт.

Божула бажынына кичил-беле 120 орус бар, оон иштиги эсөөдери аргы-сылгы. Эмгекте техника-биле дериттиген. Маана ийгенге кижиер сагыш човазыт, кадек, -иен кижиерини толчуна кире. Эмгектерде аймакчалыын коммунистти күш-аакыын коллективке дээн демисекчи туура.

Чаш урутарын амыр-менди зоруктуруп аажары, ненил казыкшылы хайтарсарын, аада эмчнингу тудузын чедирепи — би коллективтин кемжитиенирини көл тургалды. Күш-аакы кичини баастар дижер. Ол-аа жынын чуве. Коммунистти күш-аакыын коллобайлары деп хүнүктелетип атын чедип алганындын аралдыа эмчилер Нина Иванова, Нахочома, Валентина Иванова Лямбева, азускерлар Раиса Федорова, Фигурдова, Людмила Сваткола, санитаркалар Нина Сирина, Лена Дувейей олар бар.

Тыванын хоочун эмчилерини биргачы Тыва АССР-нин алдарлык эмчили. Кызыл түк оренигин Галина Ивановна Федорова би коллективти узутуп туура. Бар эвес божула саагырын дементелдептерви ааждын көөр болза чүвениче хамызынган идерегитини

өрүштүгүгү сестерини көмүш бол-
ду. Ошн бирөөнн чыжыке ап
көрдү:

— Бракым Эринден калымы
аар байланды келгеш. Совет ча-
гынын дагыш салыштырынын
ачынында, бө бөжүр бакмы
ажылзачыларымыз ак-секилдиги
күш-ажымын түненинде пий
тургалары менди бөрүп алызм.

Ам тирен чырчык чопу тура,
Вазентина Ивановна Любимовага,
акушерга Екатерина Ивановна
Мартымяновна, санитарга Нина
Сиспала чүрөктн ханымынан
сөрүп четтигиле.

Эрин дайынун «Коммунистче
орук» колхозуна хейжүзү Жан-
гыл Семиянын бажыне ол-тур.

Мынды чыгыс сестер би-зир

Эмгекте ажилдашларымыз күй-абы-
кы чам-чаа чөйүшкүнибизге с
рук кирип туур.

Эмгекте ажилдаштарымыз
байырап хуучу тургусканы Ки
мунист партиянын сатыш с
лышыкынымыз жемдир.

Партиянын XXII съездин э
мгекте чөйүшкүни ажилы э
мгектер дугайында тууг чөйүшк
салган. Божуга бажынымыз
эмгектери көдө чөйүшкүни эмг
ке ажилдаштарымыз ажилы
дуулапкан, дуурагымыз дүмч
дуул туур. Район бурут-те эмг
кеге дуурагымыз. Эмгектер гр
фик дугада уугушкүнибиз ки
лик туур.

Н. САГААЧЫ,
эмгек-гигиенала.

Ате өөрөткөн

жижиде бир өөрөткү түбө бөзө, с
болочу аманаттары эж мыкы
зал билирине өөрөткү тутары.

туугула хуучуны алган. туугу
жүгү чадымычыларынын өөрөтк
сааны аманат бөзлөр О. Сөстү-өлү
Малдыр-өлү аманаттарымыздын
түбө чөккө-ла эж мыкын чапал ту
апарган. Олар бөзө бир чаа ме
жүлүн шигиретли алганы жээш, ш
түбө быланчыларга өөрөткүшү и
рейдарынер.

С. НАМЧА

Принте араб болган куру кой-мичинин калбак - булутури куртарарин чопугу нацпонал эрелерин арымадалан турган черудунга тайбин таарыптур. чинтирларини угуу тайбин бэр туркуун келген. Оз шын эвес чере болган. чусе эрелер. шаштыр кералусту. куштер болган. Принте болган садатлар бөлүслер. Мазинга шерит кийерлерин таидик кезинин ортудала садатры бөлүсүлдер. Сонгу таста дайымын сөксүмдүлгө ууру иден-кебайн туркуун турган. Курт шим. эрелеринин бөлүлсө жеримден алыентилер. баса бэр турган. олар боттук эвес. керелдерин тургууу. Кудайгынын тайбин арга-беле шипти-леринын ууру даш шырманын турган. шаштыр куртар турган. шаштырлар-бала. Балганын мазинга тагыныс аял болалды. кедди ашырып. та угуу мээнтандал келген тут-гаа тоб.

орон дини адылтар болтм бэр дунук солунарын гадурер.

Даштын парасатким динилеми зарымда ач коор. кур дайвалат кедератты шиптирешкинине угуу туркутары чазынга бэр программа аыл чулдузугуру турар.

Кур айтырмын. тайбин таарым тур шиптирешкинине шаштырла дур орталыгышынкар туркуурун огу дугарин. мазинга бөлүк шейи кийерлерин. кедиче тоб болган. сүлүзүн черетчил турар. о тайбин таарымтур чинтирлешкинине практиктик. болагымынине угуу чазынче кирген дугайында тагына дугалар ам Балганын. кези турган. Кур адылтар болган куру турган. шаштыр шиптирешкинине таарып чазынга бэр туркууларга даштар аыл бөлүр туркууларга таарып азымтал тагыныс турар.

Ф. СЕВФУЛЬ-МУХОКОВ

[illegible]

Ымчаарга пистолет бузулт эмес, а ойнозарга болгон. Ымчалда да оон улаштыр селген жашаашкыны киж, бн болза оон-түр дээр бичинде да барымда чок болган. Эзирн үтүктелеринин жолунда Байыр ша- ымын алдырып алган, чок кижн чыгып турган терже манжалан. Таптыр-ла ол өздө боттарынын ошолжон үтүстөйк — «Ымчал» ресторандан келдиз ривогонга чедир Октябрь курумузун ал эрлп чо- ыран дружинниктер жарым анча та- ыарын берген.

Жалдашкындан кычылган кижн дружинниктер чуталаргазга демги жеринч хулганларын докталарын ераштыган, ымчаарга олар тейлесте- рин болданыр. Ымчалда-ла кору- турун камгаласынган сарын сал- ып барган: Ынал хулганларнын

Балгарияда базальттан материаллар алынып жазылып турар, техникти ортукман бермегин, СЭРК кезигиут, узут па-
рынык кичи. Коллекцияга ал ху-
мундигин, Ону аору базал- та
тезигин узун друкундиктер: Борис Е-
расимович Гурин, Иннокентий Алек-
сандрович Тукмаков балкар Махмуд
Сергеев — алынышынар.

А харалаттын тууган кым балга-
зын? Виктор Прохоров чутте 20
жарык, тешел чокотканын жазы-
шыпта 1964 чыла-га кыргын, туу-
дан харын, туулеткен узун, мычан
оуу или чыла шенелете шынток
барык кым тешелге тора-га, эркек
оуу ал кутул харалаткык
кырган дашу чы чыла элип-таа
кым-ажыла шынтыгын. Ону ау-
тазынын жарыгы-га эрттербек-
те, анык намыз кым кичи, атыны

«...турган үргүчү хаакып, ни-
гини черлерине келерге кар-
такагай жоруту көргүзүп кел-
ди. Ону түгөйлү, алымын кичи, шак м-
ны каржы үлгүсүнө оңу пези-
лестиге бо-тур.
Ону кады хөдөсип турган а-
йдоого, ол-за аябайыш-агынын
заачымы, 19 харгы Борис Ше-
сти доорун-тур. Ол анык кечи-
лүүнү айдоо «туржумдун» өн-
сөйөнийн салгытайы, хандыр а-
жак турган. Шааза ол хөй-ни-
лик көбүм-тургуну урел, шикит-
рип чоробан-за ларин. А а м-
ны үлгүсүнүнги түгөйсизге
торос чүзүр-ай-за байласта тат-
кай-апарган-тур.
Хүндүганаарыныкы кылды-
п-дөдөкшөндөшүнү, зымыл-зы-
гыртар туткында айтыры аны

районунга, аңдара аткан деп. ВИ
агентилер дыңмадып турар. Элзэ
каш америк уждунчуларны туду
алган.

Мынчангаш Соңгу Вьетнамкы
агаарыга аңдара аткан америк са
молеттарның нийти саны 1 222 чет
кен.

— Ахшан эхел! — деп, оларны
биргездэ хөгөртөг нөгзөн.
«Чырыг-ла хувдус, мында хэй к
жилер аразымыз-ла уптаары ол бе
деп бозал — он бажынта кирте
«Манаа-ааа» кедергей дүржөк сетки
меттин бозур турган мыйнаа».

Дүржөк хейлер: Байырын ш
лазын ушта тыргын алганар. Кич
аларга ахша бээр хире коргуз ан
боорга. Оларын бирээзи пармаа
ныкыйд пистолет ужу коргусе

демдэондэ тиромаш, тей дүжүргөй, оок-биле мады дуулганын аскан-дан доромчыл.Пыг өстөр болгаш кыжыгылар куттуу-за турган. Сөөдүлө элөт, ийи дуулганын дүжүкиннестер туташ, хоорайын илчия салбарыга чейин келер.

От ээирек, артына-за мырмал анык дуулгандар, кыжык мөзүлү өсүтүп амытайнар кымынага талдан турганынара ол!

Александр Николаевич Быховский

тур туынын кылбааны жок амгы
уу үлгилериндеги ийлен-чүз, Хо-
стопул алгаш, Кызмыла биригич туу,
ТАА-ында селсери-монтажи бооп
ажылдан кырен: Болон көргө, ни-
кичелге ажыкты куш-аылыга ки-
чирин алгаш, угаан-сарым кирип,
кандыр боланыр, өскө хэй миллион
аныктар дег ак сөткүнд, эки
кымыралды эгээр, хыре болан.
Жок, Пролхор дээр кылмыл эгелен:
буурулгө куш-аылыны сагы-

Ю. ТАМДАНАЙ
И. ФИЛИН

Редакторның оралакчысы
А. Ч. КЫЗЫЛ-ОО

КНН

ПРОБЫ 22-Й.

«НАПЫРА»: Уругуарга ил-
уруктур 9,35. «Салым-тоолуу»
районы 11,05, 12,50. «Эчтештер»
«сүтөшкөн» 2,40. 4,80. 8,20. 8,10.
шактарда.

«КАА ХЕМ»: «Ужуудушук»
теги 3,15. 5,15. 7,10. 9 шактарда.

«ЕНИСЕЕ»: «Кичик» кыргыз-а-
11,1. «Том дайынган казана» 11,
«Семеттары» 3,6,9 шактарда.

«ВОСТОК»: Уругуарга дини-
руктур 11. «Буруудатпай» көр-
сизге атам майып тур» 3,7,
рождество» 9 шактарда.

ЧАЙЫ ТЕАТРА: «Эң-не д-
матиги» 5,7,9 шактарда.

Бизил Шетинкин — Бранченко кудумуз, бажин № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторлук: 24-63, редакторлук ораакчыларына 35 24, 25-38, хатчыгалалы секретариатын: 23-35, артишты амырал кидизинин: 23-54, агитация болгаш пропаганда кидизинин: 37-13, калса ажал-агыл кидизинин: 21-47, улустуу кидизинин: 22-64, чадал, ажытыш болгаш корреспондентинин база совет кудумуз болгаш амырал кидистеринин: 21-27, иштикти информация кидизинин: 20-60, бухгалтерияны: 31-75, корректорлалык: 27-41. Солга айдын баарына: 22-75 телефонни чалса.